

nr. 10810

2°

Bogvennen 84·85

FORENING FOR BOGHAANDVÆRK

UNIV. BIBL.
1. AFD.
KØBENHAVN

Indhold

Forord	Side 5
Jorden rundt med bøger	Side 7
Engelsk bogtilrettelægning efter 1960	Side 12
Illustrationsbidrag	
<i>Dan Sterup-Hansen</i>	Side 28
<i>Else Fischer Hansen</i>	Side 32
<i>Ulrik Friis-Møller</i>	Side 36
<i>Palle Nielsen</i>	Side 40
<i>Maria Thorsen</i>	Side 44
<i>Ole Sporning</i>	Side 48
<i>Elsa Nielsen</i>	Side 52
<i>Poul Skov Sørensen</i>	Side 56
<i>Hanne Sejrbo</i>	Side 60
<i>Jens Peter Helge Hansen</i>	Side 64
<i>Lea Boruszek</i>	Side 68
<i>Preben Jørgensen</i>	Side 72
<i>John Olsen</i>	Side 76
<i>Steen Ejlers</i>	Side 80
<i>Kristina Woblert</i>	Side 84
<i>Pia Schutzmann</i>	Side 88
<i>Jørgen Rømer</i>	Side 92
<i>Frank Rubin</i>	Side 96
Noter	Side 99
Pablo Neruda: Ode til Typografien	Side 105

Bogvennen

Aarbog for bogkunst og boghistorie

84/85

REDIGERET AF

ULRIK FRIIS MØLLER

PAUL PHILIPPE PERONARD

STEEN EJLERS

Forening for Boghaandværk

I KOMMISSION HOS CHRISTIAN EJLERS' FORLAG

BOGVENNEN 84/85

er sat & trykt hos

Poul Kristensen Grafisk Virksomhed Herning.

Kongelig Hofleverandør

Papiret er Duo-Matt fra

De Danske Papirfabrikker

Reproduktionsarbejdet er udført af

Bernhard Middelboes Reproduktionsanstalt.

Omslaget er udført af Jens Peter Helge Hansen

og trykt som direkte kopi

hos Langebæk Offset, Langebæk.

Tilrettelægning: Steen Ejlers.

ISBN 87-72419-78-4

Udgivet af

Forening for Boghaandværk

Nørregade 26 · 1165 København K

Telefon (01) 11 78 12

UNIV. BIBL. - 1. afd.

27 NOV. 1985

København

Bogvennens aarbog for 84/85 indeholder to afsnit. Med en artikel om engelsk bogproduktion, som vi har bedt den engelske designer John Miles skrive, indledes en paatænkt artikelserie om den aktuelle bogproduktion i en række lande.

Redaktionen har desuden opfordret en række billedkunstnere til at illustrere et selvvalgt tekststykke i ét opslag. Hermed ville vi gerne vise billedkunstneren som illustratør, ligesom vi gerne ville bestyrke interessen for bogen som dét kunstneriske medie, hvor billedet indgaar i en samlet grafisk sammenhæng med sats og papir – foruden i en dynamik med den valgte tekst. Det grafiske samspil mellem skrift & billede er tilrettelagt i samraad med den enkelte bidragsyder, og illustrationerne er reproduceret efter originalmateriale i form af tegning, træsnit eller radering.

For at opnaa et nuanceret resultat inden for Bogvennens rammer er der rettet henvendelse til grafikere, der arbejder med vidt forskellige udtryk. Havde det ligget inden for mulighedernes grænse, havde vi dog gerne trykt en aarbog af større omfang – og dermed bragt bidrag fra en langt større kreds. Men pladsen har paa forhaand sat en grænse for, hvor mange af de nærliggende emner det har været muligt at faa med. Sammensætningen kunne være faldet anderledes ud. Det afgørende har været at demonstrere samspillet muligheder.

Redaktionen takker alle bidragsydere for samarbejdet og den interesse, de har vist eksperimentet, Jens Peter Helge Hansen takkes tillige for omslaget – udført til trykning i direkte kopi – til denne bog. Desuden tak til Dorte Gabs for praktisk bistand.

OLIVER SIMON

INTRODUCTION TO
TYPOGRAPHY

The old artists of the classical school were never egotists. Egotism has been and remains responsible for many defects of modern typography. *Talbot B. Reed*

LONDON
FABER AND FABER
1945

Jorden rundt med bøger

Selv om det ikke har været uden at gøre dyd af nødvendighed, har dansk kultur altid været kendetegnet af aabenhed for strømninger fra den omgivende verden. Alligevel har vi vor egen kulturarv, som vi opfatter som umiskendeligt dansk, og som ikke kun har værdi af den grund.

Imidlertid er verden efterhaanden blevet saa tæt forbundet paa en lang række omraader, at de internationale strømninger har knusende kraft over for et lille land som vort.

For 25-30 aar siden var det den eneste anstændige holdning et progressivt, moderne tænkende menneske kunne have, at Danmark varetog et verdensborgerskab, og at fremskridt var ensbetydende med fællesskab mellem folkene. Nu har supermagter, fællesmarked og andre multinationale kræfter bragt os i defensiven, og ofte med god grund.

Ogsaa den internationale medieudvikling er blevet en rivende flodbølge. Intet land slipper i vor tid for at blive overskyldt af de nye generationer af grafisk teknologi og af de nye manerer i formgivning, der præger skriftudbudet, reklametryksagerne, de multinationale identitetsprogrammer, TV-mediet og samproduktioner mellem bogforlag verden over.

Der kan være god grund til at værgе sig imod denne strøm. Der er værdier i vor egen grafiske kulturarv, som ikke faar en chance for udvikling og forædling, fordi markedet er blevet internationalt og teknikken saa uhyre kostbar.

Det kan maaske synes paradoksalt, hvis det paa denne baggrund hævdes at være nyttigt at interessere sig for den samtidige udvikling i andre lande.

Ikke desto mindre vil det ofte være lettere at gennemskue en sammenhæng, naar det ikke er det hjemlige, man ser paa. I andres fejlgreb omkring kulturværdierne ser vi maaske flere nuancer mellem isolationisme og selvstændighed, mellem maskinstorm og udvikling. Ved at se nøjere paa andres egenart, faar vi bedre øje for vor egen. Og saa kan den egentlige inspiration udefra jo kun være et yderligere incitament.

Hvis man skulle forsøge at staa ud paa en boggrafisk jordomrejse, er England et nærliggende første maal som det land, der maaske har haft størst indflydelse paa danske bøgers udseende og udvikling i dette aarhundrede. Naar England ogsaa i europæisk maalestok har haft stor betydning for bogen som

begreb, er en vigtig grund maaske, at engelsk bogtradition gennemgaaende har udviklet sig med respekt for det funktionelle.

Uden at foregribe John Miles' artikel, der behandler engelsk bogtilrettelægnings efter 1960, kan det være paa sin plads at give et kort rids over dette aarhundredes udvikling i engelsk bogkunst op til den periode, han beskriver.

Som reaktion paa det sene 1800-tals boggrafiske blodløshed var det William Morris, der med etableringen af The Kelmscott Press i 1890 med mægtig styrke gav den engelske bog en ny udviklingsretning. Morris var drevet af trangen til at faa en – ikke mindst dekorativ – helhed ud af bogen. I skriftbilledet, som hidtil havde spejlet industrialismens oplevelse af sin egen teknologiske forfinelse, fik han genindført en tiltrængt tyngde.

Med sin fordomsfrihed og sit helbedssyn paa kunsthaandværket var Morris med til at sætte en lang række tegnere i gang med at udvikle nye skrifter. Et eksempel var Edward Johnston, som havde indgaaende kendskab til haandværket bag de klassiske, humanistiske skrifter. Han var en mesterlig kalligraf, men desuden havde han et moderne syn paa skriftens muligheder.

Hans i eftertiden mest kendte arbejde blev ikke til i bogsammenhæng. London Underground Alphabeth var en for samtiden meget avanceret, funktionalistisk skilteskrift, som ogsaa, indtil for faa aar siden, har præget dansk jernbaneskiltning.

Hans elev, billedbuggeren, gravøren, typografen og skrifttegneren Eric Gill, fik med sin varierede produktion indflydelse paa baade den eksklusive og den bredere bogproduktion. Til Golden Cockerell Press skabte han den kraftige og dekorative skrift af samme navn, og hans Gill Grotesk fra slutningen af 20'rne byggede stilmæssigt paa Johnstons Underground-skrift, men var udformet med henblik paa tryksagsomraadet. I samme aarrække arbejdede han dels med Joanna, dels med Perpetua, en karakteristisk og relativt forfinet bogskrift, som hentede sit formmæssige indhold fra den klassiske antikva, og som var en af de første skrifter, der fra starten var tilrettelagt med variationer til alle formaal: ordinær, kursiv, halvfed og særlige overskriftformer. Ligesom Gill Grotesk fik Perpetua sin udbredelse igennem Monotype Corporation.

Maskinsatssystemerne Linotype og Monotype, som i teknisk henseende var færdigudviklet i aarene op til aarhundredskiftet blandt den sene industrialismes store mekaniske bedrifter, fik først i 1920'rne og 30'rne de skrifter, som gjorde maskinsatsen næsten eneraadende indtil fotosatsens gennembrud.

Samtidig med de mange nye skrifter skabte privatpresserne en vaagen opmærksomhed omkring bogens tilrettelægningsmæssige helhed. Ud over arbejdet

these are only partial survivals, & very few people could, without reference to ancient books, write down even a complete alphabet of either. As far

(Figure 23: the upper line of letters is essentially 'Roman lower-case'; the lower essentially 'italic'.)

as we are concerned in modern England, Roman capitals, lower-case and italics are three different alphabets, and all are current 'coin'. But however familiar we are with them, their essential differences are not always easily discovered. It is not a

matter of slope or of serifs or of thickness or thinness. These qualities, though one or other of them may be commonly associated with one alphabet more than another, are not essential marks of difference. A Roman capital A does not cease to be a Roman capital A because it is sloped backwards or forwards, because it is made thicker or thinner, or because serifs are added or omitted; and the same applies to lower-case and italics (see figure 22).

¶ The essential differences are obviously between the forms of the letters. The following letters, a b d e f g h k l m n q r t u and y, are not Roman capitals, & that is all about it. The letters shown in the lower line of fig. 23 are neither capitals nor lower-case. The conclusion is obvious; there is a complete alphabet of capital letters, but the lower-case takes 10 letters from the capital alphabet, & the italic takes 10 from the capitals and 12 from the lower-case. Figure 24 shows the three alphabets completed, & it will be seen that C I J O P S V W X and Z are common to all three, that b d h k l m n q r t u and y are common to lower-case and italics; that A B D E F G H K L M N Q R T U and Y are always capitals; & that a e f and g are always lower-case. ¶ But tho' this is a true account of the essential differences

Eric Gill: 'An Essay on Typography'.

med haandværkets praksis voksede en række personligheder frem, som ogsaa i teori behandlede bogtrykkets problemer.

Bernard Newdigate var typografisk leder for Shakespeare Head Press, og han fik særlig betydning, fordi dette trykkeri havde en betragtelig kommerciel gennemslagskraft, og fordi han samtidig offentliggjorde sine synspunkter paa typografiske spørgsmål i det litterære tidsskrift The London Mercury.

Francis Meynell var elev af Newdigate, grundlagde The Nonesuch Press og blev ogsaa raadgiver for His Majestys Stationary Office, hvor han bragte en række offentlige publikationer paa kvalitativt niveau med privatpressen.

Med Oliver Simon som leder fik ogsaa Curwen Press fra 1920 betydning for en bredere udnyttelse af de nye kvaliteter. Trykkeriet udgav desuden det af Simon stiftede blad The Fleuron, som er blevet et forbillede for senere typografiske og bibliofile tidsskrifter. Paa forlaget Faber & Faber udgav han i 1945

'Introduction to Typography' som stadig er et centralt værk i det typografiske studium.

10

Stanley Morrison var i særlig grad typografiens teoretiker. Han virkede som typografisk raadgiver for Cambridge University Press, for forlæggeren Victor Gollanz, for dagbladet *The Times* og i henved 40 aar for Monotype Corporation. Som boghistoriker kunne han gang paa gang opklare skriftforbilledeleders nøjagtige historie, og som pædagog fik han vedvarende indflydelse, ikke mindst ved bogen 'First Principles of Typography'. I sit virke for Monotype var han med til at fremdyrke en lang række fremragende versioner af klassiske snit, og sidst, men ikke mindst, var han manden bag Times New Roman, en skrift som paa godt og ondt er en del af vore daglige grafiske oplevelser endnu i dag. Som en funktionel skrift særligt udviklet med henblik paa avistypografi er vor tids generelle brug af Times maaske ikke det mest rimelige eftermæle for en epoke kendetegnet ved høj grad af nuancering, fra det eksklusive til det udbredte.

På side 6 er gengivet titelside af Oliver Simon til 'Introduction to Typography', 1945. Til højre: titelblad fra 1924 udgaven af Michael Draytons 'Nymphidia' fra Shakespeare Head Press.

NIMPHIDIA
THE COURT OF
FAYRIE

By MICHAEL DRAYTON

*Newly printed from the
Folio of 1627*

Stratford-upon-Avon: *Printed at the
Shakespeare Head Press, & published for the
Press by Basil Blackwell, Oxford*

M D C C C C X X I V